

MAGYAR FA SORSA

Fiatal emberek, egy református diákszövetség tagjai felkérték Makkai Sándort, hogy foglaljon állást és mondjon véleményt az „Ady-kérdés”-ben. Szoktak fiatal emberek ilyen kéréssel kedveskedni feletteseiknek. Nem éppen mindig komoly érdeklődés és őszinte kíváncsiság vezeti őket. Sokszor csak: beszélgetési vágy. Néha meg: a téma pikantériája. Mindegy. Makkai felelt. Kilencíves kis esszékötete jelent meg a Szépmíves Céh kiadásában *Magyar fa sorsa. A vádlott Ady költészete* címmel, gróf Bánffy Miklós rajzillusztrációival.

Sub specie aeternitatis: ez a könyv sem későn nem jött, sem korán, amivel nem azt akarom mondani, hogy *idejében* jött, hanem csak azt, hogy komoly dologhoz komoly ember *bármikor* szólhat, ha mondanivalója van. De földi szemszögből nézve, inkább – későn érkezett. Nem is egy okból.

Későn azért, mert Ady-kérdés ma nincs. (Akiknek, nagyon keveseknek, a részére még mindig van, vagy volna, azokra nézve még ilyen melegszívű értelmes felelet után is mindig megmarad, mert nívó és lelkiegyensúly dolga náluk, hogy végérvényesen meg ne válaszoltassék, legalább az ő életükben nem. Ezek nem is érdemesek ilyen mély lélegzetű fáradozásra.) Pár év előtt még – akkor is inkább politikai, mint irodalmi értelemben – volt Ady-kérdés. Erdélyben is volt. Abban az időben a Makkai könyve bátor politikai tettnek minősült volna. (Pláné, ha már akkor is reformátusok püspöke lett volna, aki írta.)

Későn jött ez a könyv egyébként is. Nyolc évvel Ady halála után nemcsak az Ady-gyűlölet hűlt ki jóformán egészen, hanem engedett hevéből a hívők láza is. Két-három Ady-specialistának ugyan még kenyere és önvédelmi attitűdje, hogy lehetetlenre túlozza Ady jelentőségét (s e hamisítás segélyével az önmaga jelentőségét is emelje). De az idő azoknak adott igazat, akik ugyan kemény daccal védték a költőt tanfelügyelő-irodalmárok és publicista senkik perfídiája ellen, de magukban rémülten sóhajtottak: +Istenem, hát egy szegfű is sok a magyarnak...?”

Ezek és a fentiek okából el kell tekintenem a Makkai-könyv bevezetésétől és utószavától, e különben sem rokonszenves mentegetőzésektől; ki kell kapcsolnom a kis esszék során is felhangzó perbeszédet; egyáltalán, el kell vonatkoznom egy tanári intó konferencia egész vitaanyagától. Csak így lehetek igazságos Makkaival szemben, aki nemcsak értelmesebb, hanem szolidabb is, mint Adynak majdnem valamennyi pesti kommentátora. (Legalábbis: sem elhítni, sem megértetni nem akar velem olyasmit, amit maga nem hisz vagy nem ért. A jóhiszeműségéhez ott sem fér kétség, ahol mennyei muzsikát hallucinál bele Ady fáradt óráinak daltalan vontatottságaiba.)

Röviden: ez a kis kommentár jó vezetője lesz mindazoknak, akik aschwarz auf weiss szeretik elkönyvelni irodalmi élményeiket, s a református diákszövetség tagjai is bátrabban szerethetik Adyt, ha eddig félősen szerették.

Mint íróművészi „teljesítmény”-hez alig lehet hozzászólni Makkai könyvéhez. Ennyi védelem (és önvédelem) mindenki mást is nívóról szállni kényszerített volna; az esszé-stílus és a szájbarágás összeférhetetlenek. Makkai ennek a stílusnak egyébként sem mestere. Több kis esszéje közül az utolsó, a *Sion hegy alatt* című olvasható a legzavartalanabban. A többiben a bizonyítási anyaggá nyomorított, prózává lapított verssorok sokszor emlékeztetnek Tömb Szilárdra.

És a *humanum*, a *vox humana*! Makkai nagyon szereti ezeket a szavakat, és ért alattuk, amit akar (talán ezért szereti). De az olvasó olyan ünnepélyes szagot érez a hallásukra, hogy teljesen elmosódik benne a dolgok valóság-illata. Ez a szerző egyébként is szereti az ünnepélyességet. S bármennyire kárhóztatja a frázismagyarságot, maga is sokszor benne találtatik. Például, ha ifjú Magyarorságról beszél Makkai (és sem az „Ady körül hangoskodókra”, sem a „radikálisokra” nem gondol) – hát kikre gondol? Jó, meg tud nevezni öt embert, hatot. De miféle ifjú Magyarország az? Ne tévessze magát Makkai. Az agg liberalizmus után Felcseperedett ifjú magyarok már atyáiknál is öregebbek. És még tovább: hol az az ifjúság, akár Magyarországon, akár Erdélyben, amely ifjúsághoz a szerzőnek olyan nagy a bizalma? Van, kétségtelenül, a magyar anyák teljesítették a kötelességüket, de sehol sem látom azokat a magyar ifjakat, akiket Ifjú Magyaroknak tisztelhetnék.

*

És nincs tovább.

Ha tévedtem volna, és tévesen az esszé követelmények magasából néztem volna egy pretenciótlan feleletet, melyet pár diákja kérdésére adott Makkai Sándor – ezt a tévedésemet menti könyvének címe: „*Magyar fa sorsa*”. Adyról szóló könyv ilyen címe vagy esszét jelent, vagy – semmit sem jelent. Mentik a tévedésemet a Szépmíves Céh kiadói renoméja is: hangsúlyozottan csak *primér irodalom* kiszolgálására alakult. Mentik végül gróf Bánffy Miklós rajzai, valamint a művészi kötés, úgyszintén finom papírja is, amelyek mind aláhúzzák a Gesamtkunstwerk jelleget.

Repríz, 1927. 6. szám